

GASETA DE LES ARTS

15 MAIG 1927

DIRECTOR: JOAQUIM FOLCH I TORRES

Any IV.— Núm. 73

La famosa taula de Sant Miquel, de Bermejo

Heu's aquí, reproduïda avui en el frontal de la nostra GASETA DE LES ARTS, la bellíssima taula de Bartomeu Bermejo, malauradament sortida del nostre país i conservada en la col·lecció de la Sra. Vidua de Warner, a Londres. No per ésser coneguda, aquesta obra d'art, dels estudiosos i erudits de les coses de la nostra pintura quatrecentista, deixa d'interessar la seva publicació de cara al gran públic, cada dia més nombros, d'amics de l'art, qui reconeixen en ella una de les obres cabdals de la nostra pintura medieval, que ha sigut rarament reproduïda, fora de les publicacions de pura erudició.

El Prof. Tormo, de Madrid, en el seu recent treball sobre Bermejo, ens dóna les dades de la seva procedència, que s'assenyala en el pòble de Tous, a la vall del Júcar, a València. La taula fou portada a la venda per un comerciant d'antiguitats de València, qui va adquirir-la a l'església de Tous a canvi d'una creu parroquial, dos canalobres i una modesta casulla. Ocupava en aquella ocasió la Direcció del Museu de València el savi historiador de l'art valencià D. Lluís Tramoyeres, qui, amb el seu amic Sr. Bruguera, feren tots els possibles per a adquirir-la amb destí al Museu del seu càrrec, fracassant totes les seves gestions per manca de diners destinats a compres. La venda fou feta abans de l'any 1902.

Apart la valor artística d'aquesta obra, centre d'un retaule que seria el de l'allar major, per ésser Sant Miquel el titular de la parròquia de Tous, el seu interès rau en portar la signatura de Bartolomeus Rubeus en un tarjetó a la part baixa de la pintura i sota la figura del donant. Aquesta signatura fou la clau de la identificació de l'artista com a autor d'una sèrie d'altres obres signades o amb indicació de nom d'autor.

La publicà per primera vegada M. Erbert Kook en la *Gazette de Beaux-Arts* l'any 1905, atribuint-la a un mestre francès, datant-la cap als volts del 1470. «L'autor (segons Erbert Kook) seria un «Maître Roux» que havia inscrit el seu nom, així llatinitzat, damunt d'un «cartellino» a la manera italiana.» El nostre estimat mestre Raimon Casellas, des de les pàgines de *La Veu de Catalunya*, protestà i recordà que a la Sala Capitular de la Seu de Barcelona hi havia «La Pietat», la famosa taula del canonge Desplà, on una inscripció deia «Opus Bartholomei Vermejo, Cordubensis». Venint de València la taula de Sant Miquel, el nom llatinitzat de Rubeus es traduïa Bermejo, i coincidí aleshores el nom amb el de la inscripció de la taula de «La Pietat». L'època i l'estil d'ambdues obres apoiaven en part, si no totalment, la seva identificació com obra d'un mateix pintor.

Els dubtes que podia oferir la identificació, M. Bertaux va fer-los remarcar en un posterior article a la *Gazette de Beaux-Arts*. M. de Mely, en altre article, aporta dades sobre una família de pintors de

BARTOMEU BERMEJO.—L'arcàngel Sant Miquel, taula procedent de Tous (València) a la Col·lecció Warner de Londres.

Ferrara en la qual hi figuren dos Bartolomeus que usen sovint, en documents, el sobrenom de «il rosso». Posteriorment, la identitat d'estil entre la taula de Barcelona i altra descoberta a Acqui (Itàlia), ha fet

dels Rubeus i Bermejos un sol autor, que és el mestre cordovès del Sant Miquel de la col·lecció Warner.

Una obra parella (també de Sant Miquel) li fou atribuïda per Von Loga, el savi historiador alemany de

la pintura espanyola. Aquesta és la taula de Sant Miquel, obra del pintor dels Reis Catòlics, Juan de Flan-des, que hi ha a la Catedral de Salamanca, i s'han establert dubtes també sobre si són o no obres de Bermejo dues còpies antigues (segle xv) del Sant Miquel de Salamanca, en tela, una al Museu de la dita ciutat i altra adquirida per nosaltres amb destí al Museu de Barcelona.

De fet el Sant Miquel de Tous és sol en la producció coneguda i científicament identificada de Bermejo. Ella sola faria la glòria d'un mestre. Nosaltres veiem l'obra l'any 1913 en l'Exposició de Mestres Espanyols celebrada en aquella ciutat. La riquesa del seu colorit, la taca roja sumptuosa del seu mantell agitat, l'or pàl·lid del fons, la lluosor plena de reflexos a l'armadura, són d'un efecte decoratiu extraordinari que afirma el nom de Bermejo com el d'un dels millors mestres del nostre art pictòric medieval.

És de notar, demés, l'estat magnífic de conservació de l'obra, realment extraordinari, que ens permet apreciar la taula del gran mestre sense retocs enllosos que la desfigurin.

Les seves mesures són 1'88 metres d'alt per 0'81 d'ample.

FLAMA.

Les influències àrabi-ques en l'art romànic

Continuació del número 70

No eren artistes i amb prou feines consentien a ésser artífexs. Foren sortosos, doncs, de trobar corporacions musulmanes perfectament organitzades, on s'ensenyaven les arts i on es practicaven els oficis. Després de la conquesta, no hi havia altres arquitectes ni altres mestres de cases ni altres decoradors que els musulmans conquerits, que els «mudèjars».

Després de la Conquesta no hi havia a Toledo altres constructors, altres decoradors ni altres arquitectes que els «mudèjars». Són aquests infidels els qui bastiren les primeres esglésies i les decoraven com a mesquites. Als segles XIII, XIV i XV els «mudèjars» no eren els sols arquitectes i artistes que hi havia, mes la seva profunda influència restava. En l'Espanya actual l'arquitecte s'anomena encara «alarife» (?), que és el nom que tenia el cap de la corporació musulmana, i el paleta porta el vell nom àrab un xic deformat d'«albañil». És el seu gust, però, el que sobretot s'imposà als vencedors. L'art mudèjar és una de les seduccions de l'Espanya. No hi ha res de més encisador que aquesta decoració moresca aplicada a monuments cristians. Sovint, un semblat indefinit de polígons entrellaçats sembla revestir tot el mur com una rica tapisserie oriental: de vegades, damunt l'aspra nuesa dels murs de maó, qualche arcuacions polilobades són suficients a desvetllar el record de l'Orient. Al segle XV l'art mudèjar s'havia emparat tan profundament de la imaginació espanyola, que quan els artistes cristians dibuixaven els monuments del gòtic flamejant els hi donaven la

M. LLAVENERA. — «Retrat.» Galeries Layetanes. (Cl. Serra.)

riquesa dels ornaments àrabs. En l'art espanyol de l'Edat mitjana és poc freqüent, en examinar els monuments, el no trobar-hi un rastre mudèjar. I quan hom no hi descobreix res, s'hi troba almenys una manera de sentir que no és pas la dels nostres artistes francesos. L'art apartat del Nord es banya aquí en altres aigües. L'encís de l'Espanya és d'ésser el lloc on l'Orient i l'Occident s'han trobat; s'han combatut amb furor, mes les seves arts s'han unit amorosament com els reis cristians amb les seves belles captives musulmanes.

Hom troba, doncs, molt sovint a Toledo arcades polilobades parelles a les de la Charité-sur-Loire. Moltes són posteriors, però això és poc important, car totes testifiquen una llarga tradició. Coneixem poc la història del monestir de la Charité. Sabem, per tal, que Enric de Borgonya, rei de Portugal, va donar al monestir de la Caritat un priorat a la regió de Braga, reconquerida feia poc als musulmans. Serà suficient, però, el recordar que la Charité fou un dels principals priorats de Cluny perquè les seves relacions amb l'Espanya s'expliquin. És cert que l'arquitecte de la Charité va passar el Pireneu i és molt probable que hagués vist Toledo. L'es-

glésia de la Charité, construïda al segle XI, fou profundament transformada a la primera meitat del XII; es aleshores que ella va salvar les seves arcuacions àrabs. Toledo, que avui encara fa pensar amb les viles del Moghreb, devia conservar vint anys després de la conquesta una fisonomia tota musulmana. Tenia la ciutat encara els seus «Souks», les seves mesquites, els seus minarets, les blanques «coubas» dels seus cementiris. La gran mesquita, l'aljama, contemporània de la mesquita de Còrdova i embellida pels segles, sembla haver sigut magnífica. Els cristians s'en varen emparar l'endemà de la conquesta i sospengueren campanes en el seu minaret. La conservaren més d'un segle i sols la varen destruir per elevar la Catedral. Els cronistes ens parlen encara de dues sumptuoses mesquites que s'anomenaven Adaliejin i Djebel-Berida. Les mesquites secundàries eren nombroses: la de Bib-al-Mardom subsisteix encara i ha esdevingut l'església del «Santo Cristo de la Luz». Una llegenda l'ha salvada, car hom deia que un dels murs de la mesquita era de la vella església visigòtica. Quan els cristians en varen pendre possessió, descobriren en un nínxol amagat per un revestiment de guix la imatge d'un Crist i davant la

imatge una llàntia encesa que cremava des de feia tres-cents setanta anys. Els dos palaus dels sobirans musulmans no eren encara destruïts i mostraven tots els llurs encants. En aquesta ciutat de Toledo, en la terra àrida com un desert, hi saberen crear l'encís dels jardins de la Pèrsia, amb els seus estanys d'aigua mirallers. En mig d'aquests llacs s'alçava un pavelló de cristall i or, on el soldà passava les nits d'estiu. L'aigua del Tajo, elevada per les sinies, venia a tremolar en cascades damunt la cúpula del pavelló envoltant-lo com amb un llençol de frescor.

Aquesta ciutat famosa on l'home del Nord rebia la sensació de l'Àfrica, on la pols té l'olor del desert, devia commoure profundament una sensibilitat d'artista. Els francesos eren aleshores nombrosos en la ciutat de Toledo; tan nombrosos, que tenien un barri francès. Un francès, el monjo Bernat, que procedia del convent clunien de Saint-Orens-d'Auch, fou el primer bisbe de la ciutat reconquerida. Monjos clunienecs, cridats de França, s'establiren fora els murs al castell de Sant Servand, com en un lloc d'avantguarda de la cristiandat. Cal sorprendre's de què l'arquitecte de la Charité-sur-Loire, monjo o seglar, hagues pogut veure els monuments de Toledo? El que és cert, és que tots els elements àrabs de la Charité es troben a Toledo. L'arc polilobat és arreu; quant a l'arc trilobat, que trobem en els dos pisos superiors del campanar de la Charité, el trobem sota la cúpula de la vella mesquita del

El pintor Marian Llavenera. «Auto-retrat» Galeries Layetanes. (Cl. Serra.)

«Santo Cristo de la Luz»; i a base d'ell eren decorats els murs exteriors de la mateixa. Així, aquest alt cloquer de la Charité, que dona una silueta tota francesa, revela, quan hom s'hi apropa, el seu parentiu amb els vells minarets de Toledo. És l'art dels «mudèjars» de l'Espanya, interpretat per un francès.

(Seguirà)

EMILE MALE.

LES EXPOSICIONS

El pintor Francese Vayreda

A les Galeries Arenas, Francese Vayreda hi ha exposat ara darrerament, una sèrie important d'obres pictòriques, fruit substancials i seleccionats de les seves darreres anyades de treball. Vayreda, fill de l'il·lustre patriarca de l'Escola d'Olot, vingut al món de l'art, quan el seu pare havia desaparegut d'ell, ens diu com han sigut dures a través dels darrers cinc anys, les proves depuradores a les quals ha sotmès la seva pintura.

Aquesta pintura de Francese Vayreda, des dels seus primers anys d'estudis a Barcelona, en el caliu de l'Acadèmia Gali, s'havia distingit amb una profunda marca personal. Mes o menys influïts pel jove mestre, els seus condeixebles, en el cas de Vayreda, les seves notes i treballs d'estudiant restaben refractaris a tota penetració, com retretes a l'acció abassagadora i atractiva del professor il·lustre entorn del qual es formaren una gran part dels artistes de la darrera promoció. En aquest especial retraïment, s'anunciava, o s'iniciava millor dit, el procés d'aquesta evolució ascendent del fill

M. LLAVENERA. — «Natura morta.» Galeries Layetanes. (Cl. Serra.)

M. LLAVENERA. — «Natura morta.» Galeries Layetanes. (Cl. Serra.)

El pintor Francesc Vayreda. (Cl. Areñas.)

Vayreda, a través de la qual hem vist com arribava a formular el seu estil.

Aquest estil de la pintura de Vayreda, ara ens fa l'efecte d'una línia pura lleument botida per una gravitació d'intima substància. Vayreda ha arribat a la contenció del sentiment de la natura, sense ofegar-lo ni atormentar-lo amb disciplines massa ferrenyes. Ha trobat, en fi, la manera elegant d'ésser sentimental i de dir l'emoció sense sospirar i d'expressar fineses sense esquifiments ni postures.

Molt és. Molt és el pequer dir d'un pintor aquestes dues coses, en les quals es contenen la percepció sensible del món exterior i la plasmació d'aquest batec de la sensibilitat en un resum harmònic i permanent. Una pintura seva és un ésser novell constituït per l'encarnació d'aquestes coses espirituals fugicides, a les quals el seu pinzell precís i delicat ha donat presència, ha elevat a realitat estètica.

La més exquisida modèstia, la més afinada discreció, ha distingit la vida d'aquest artista sincer, treballador infadigable, que amb la finestra pairal oberta davant la «mina» del paisatge oloti, ha trobat nous accents espirituals a la realitat tan repetida i diversament interpretada. Res a través del seu llarg i silencios aprenentatge ens hauria donat idea d'aquest

lirisme tremoladiç i alat, que el seu esperit tractava de formular. Un temps, d'inquietuds duríssimes sens dubte, el veiem oscilar del bocetisme al japonisme minucios. En la seva exposició anterior, que produí una gran impressió, hi havia coses que de tan apurades eren com dissecades... En aquesta hora de plenitud, aquelles nimietats un xic aixerrades per l'afany de precisió, s'han cobert d'un borrisol d'emoció, d'un indecis de vida. La intima expressió les vivifica i les guarneix d'un tremolor i les reguixa d'un panteig, que arriba moltes estones a semblar una cosa sensible.

Francesc Vayreda ara és mestre del seu íntim dalit. Ve una hora en la vida del creador en què totes les forces interiors es pasten per a convertir-se en una sola substància, i Vayreda ha tocat aquest punt. El seu art és per això un alè únic, i són absents per tal en les seves pintures de paisatge els rebuscaments insegurs i les solucions d'ofici esforcades. Ara raja i tots els matisos de l'emoció s'encaixen dins un ordre de promoció, que és un ritme, que és un estil: en fi, que és la carn del nou ésser artístic que ell crea.

Vegeu estats diversos d'emoció, dits amb un llenguatge propi i ajustat a quiscun: *La Gorja*, *Mati d'hivern*, *Contrallum*, *El molí*, *Herbejant*, etcètera. Les fineses del pinzell de Vayreda, tenen una riquesa verbal magnífica.

Saludem en ell, en aquesta bella hora de plenitud, un hereu de la emoció paterna, que davant dels espectacles pairals, diu l'oració plàstica, potser més fira, més inquieta i més aguda de la sensibilitat dels nostres dies.

El pintor Marian Llavanera

Marian Llavanera ha exposat darrerament una sèrie molt nombrosa de les seves darreres obres de pintura en una de les sales de les Galeries Layetanes. L'art d'aquest pintor fortíssim no ha perdut l'espessor, l'opacitat de la seva matèria, però l'ha guarnida de fineses i de delicadeses d'expressió importants. Ara és més humana. Les obres exhibides en les seves primeres exposicions, feien la impressió d'un producte gairebé mecànic de la sensibilitat de l'artista.

F. VAYREDA. — «Cap a Mercat.» Galeries Areñas. (Cl. Serra.)

Ara hi ha a les seves teles una aportació d'esperit, una sensació de presència humana que les completa i les fa importants.

La macissor de l'art de Marian Llavanera surt enriquida tan considerablement d'aquesta aportació voluntariosa, que a estones pren sabors de clacissisme. Si la matèria és encara pesanta i espessa, si les calitats són encara pintades, cobertes per la manera pictòrica diriem, altres accents de veritat interior hi compareixen. Ella es fa profunda, greu, avellutada, d'una mena de vellut on hom hi anyora però els matisos fugicides del pas de la realitat sempre vibrant de variacions, sempre irisada d'estats diversos.

Marian Llavanera, conserva però

tota la solidesa fonamental amb la qual es presentà fa uns anys al nostre públic, i del seu do cal dir que n'ha fet un ús admirable, augmentant considerablement la seva qualitat preciosa, i no dubtem de què aquest estat ascensional de la seva pintura, que ara apreciem, és un replà magnífic, des d'on empenirà noves volades cap a noves conquestes.

El pintor mallorquí Pere Barceló

El pintor Pere Barceló, professor de l'Escola de Belles Arts de Palma de Mallorca, autor d'un retaule de Ramon Llull ara exposat al Museu Pontifici de Roma, i que fou repro-

F. VAYREDA. — «Herbejant.» Galeries Areñas. (Cl. Serra.)

«La Gorja», per F. Vayreda. Galeries Layetanes. (Cl. Serra.)

duït en aquestes columnes, exposa a les Galeries Layetanes una sèrie molt interessant de paisatges mallorquins, lluminosos i vívids. Barceló ha sabut donar amb el color les sensacions de la llum càlida de la illa. La seva tela *Estiu* que adjunt reproduïm, és una sensació justa i bella de la realitat mallorquina, de consecució difícil. El seu retaule de Sant Francesc, curiós dins la seva tendència especial, continua el gènere dins el qual Barceló realitza el retaule de Ramon Llull, que era, com en aquella ocasió varem dir, una obra molt estimable i meritíssima en el seu aspecte.

Rafel Estrany, pintor i gravador

Rafel Estrany, gravador d'aiguaforts qui de molts anys semblava haver adoptat una via, que tenia per mestres i patrons els artistes moderns aiguafortistes del Nord d'Europa, des de fa poc es mostra en les seves exposicions més donat cada dia a la pintura i més inquiet i agitat, com si el món li obrís de sobte les seves realitats, que fins ara l'obra d'aquells mestres gravadors semblava amagar-li. Aquesta agitació de Rafel Estrany ha posat a prova les valors del seu temperament, de la seva tècnica pictòrica, que sembla nascuda en un moment de terrabastall interior. L'espectacle d'aquest terrabastall, que es produïa en l'es-

El pintor mallorquí Pere Barceló que ara ha exposat a les Galeries Layetanes.

perit de l'artista, la crítica i el públic l'han percebut clarament. Rafel Estrany no ens l'ha amagat, i amb una sinceritat que enamora ens ha dit el seu drama.

El seu drama sembla ésser el d'una força positiva que avança encara desorientada, nodrida per un paroxisme poc clar. Així el veiem decantat una hora a la banda del «fau-

visme» i altra hora com adaptat a les fórmules de l'expressionisme més fervorós. Hom sent que no hi ha repòs per aquest esperit atabalat ni en una ni en altra fórmula i que l'avenir valorarà totes aquestes energies.

Rafel Estrany es fa esperar, i entenem fer amb aquests mots el seu elogi. Assistim interessats a un estat d'inquietud reconfortant, magnífic com a experiment. A estones l'artista sembla llucar la seva llum, el seu port, el seu cim d'albir, des d'on prendrà volada dreturera cap al seu ideal artístic que ara sembla informat i caòtic. Una d'aquestes estones, que és com un replanet de repòs entre la seva agitada pintura, és aquesta bella nota de Bruges que aquí reproduïm.

Saludem a aquest esforçat i inquiet artista amb la nostra assistència atent i interessada per les positives valors de la seva personalitat.

El Saló de l'Associació d'Escultors

L'exposició d'escultura celebrada per aquesta novella entitat constitueix una de les manifestacions artístiques més importants d'aquesta temporada, i ella demana l'atenció i la solemnitat dels vers acontereiments. Un moviment escultòric més important del que creiem se'ns manifesta en aquest Saló, al qual dedicarem en el nostre número vinent

«Sant Francesc», per Pere Barceló. Galeries Layetanes. (Cl. Serra.)

«Estiu», per Pere Barceló. Galeries Layetanes. (Cl. Serra.)

l'espai que mereix, assenyalant des d'ara amb aquesta simple nota la seva importància i saludant a la novella entitat en aquest primer acte de la seva actuació, que és per ell tot sol un ver triomf.

Rafel Barrades a Can Dalmau

Aquest conegut artista americà home d'un gran talent i d'una complexió espiritual singularíssima, exposa una sèrie de teles i alguns retrats importants. La seva manera, prou coneguda del nostre públic, és invariable, i bé que cada dia sia la seva tècnica més àgil i més expressiva, aquesta manera imperativa del seu pintar posa entre els ulls i les coses un obstacle que, per ésser «una manera», és un destorb dins el qual es malperden totes les conseqüències de les emocions inicials, que altrament serien fructíferes.

Barrades en la persistència en un estat de la seva pintura, que de cap manera és una solució adequada a la força del seu talent i a la visible agilitat del seu esperit, hi entreté la cursa normal i fecunda del seu art. Cal que es disposi a lluitar contra la fórmula, i això ho pot fer donant-li una vida que ara no té, treient-la d'aquest llim de lo abstracte on es perd el gran esperit d'artista que hi ha en ell.

Aquesta és la nostra opinió sincera sobre l'art d'en Barrades.

RAFAEL ESTRANY. — «Auto-retrat.» Sala Parés.

El pintor italià Renato Natali

El pintor italià Renato Natali ha exposat a Can Dalmau una sèrie de pintures d'una matèria abundant i d'un estil patètic. En general, la seva coloració peca de monòtona i de menada un xic per un sistema. La robustesa del seu sentiment, que proporciona efectes estimables a les pintures, no compensa, però, els defectes que hem indicat.

Aquarel·les aiguaforts i dibuixos de Maria Fresser

Exposa aquesta artista distingida, una nodrida col·lecció de les seves obres a les Galeries Dalmau. Les seves aquarel·les tenen apreciables condicions de qualitat i d'harmonia,

i en alguns punts mostren un domini de la tècnica molt digne d'assenyalar-se. Els seus gravats i apunts lleugers de figures són altre aspecte molt agradable i característic de la producció de la distingida artista.

Torres Farell, aquarel·lista, pintor, dibuixant i professor de les arts del dibuix

Exposa aquest distingit professor i notable aquarel·lista, una sèrie d'obres, junt a les dels seus deixebles, que són les senyoretes Maria Bragulat, M. Campañà, E. i Ll. Riera, M. Noguera, R. Vidal i els senyors Ll. Torres Gil i J. M.ª Bové.

En la tècnica de l'aquarel·la és on la fama del senyor Torres Farell es

fa explicable. Els seus dibuixos acadèmics, correctes, són propis de l'art a què ens tenen acostumats les acadèmies particulars de la Barcelona clàssica, entre les quals la del senyor Torres disfruta d'un crèdit reconegut per una bona part del públic barceloní.

Exposició del Círcol Artístic

Al Reial Círcol Artístic es varen reunir les seccions de pintura i escultura per a tractar de l'organització d'una exposició col·lectiva d'obres dels socis. En aquesta reunió es va acordar per unanimitat celebrar el certamen esmentat a l'estatge social i en la segona quinzena de maig corrent, havent ofrenat els artistes llur

més decidit i entusiàstic concurs amb l'aportació al certamen de les millors obres inédites.

Als senyors socis que no els fou possible concórrer a aquesta reunió, se'ls assabenta que poden passar per la secretaria del Reial Círcol Artístic a donar llur adhesió, subscriuint a l'efecte un document en el qual ja figuren signatures de distingits i notables artistes.

Altres Exposicions

A les Galeries Layetanes hi ha oberta una exposició d'obres de pintura i dibuix del conegut i eminent dibuixant n'Alexandre Cardunets.

A les mateixes Galeries celebren una exposició de Vidres Catalans Esmaltats les senyoretes Amèrica Cardunets i Núria Soler.

A la Casa Damians, del carrer de Pelai, s'obriren unes noves Galeries d'Exposició d'Art que foren inaugurades el dia 7 del corrent amb una exposició d'obres de l'eminent pintor Nicolau Raurich.

De totes aquestes exposicions parlarem en el número vinent.

A les Galeries Dalmau està oberta una exposició d'obres de l'escultor català Màrius Vives, resident a París, que ens revela un artista aconseguit i meritíssim, l'obra del qual comentarem pròximament.

A les Galeries Layetanes l'Associació d'Art hi celebrà la seva segona exposició. Els elements components són en sa majoria joves alumnes de Llotja. A ella dedicarem el nostre comentari en el vinent número.

JOAQUIM FOLCH I TORRES.

La Pica de Poblet

Reproduïm adjunt, pel seu especial interès i perquè resti arxivat dins una publicació artística, l'article que el notable historiador d'art i arquitecte en Cèsar Martinell ha publicat darrerament a *La Publicitat* dient el mot definitiu sobre la qüestió de la pica de Poblet, promoguda amb motiu de l'adquisició pel Círcol Artístic i amb destí al cenobi, d'una pica que, procedent del dit monestir, ocupa altre lloc sens dubte del que s'havia cregut en principi.

RAFAEL ESTRANY. — «La cobla.» Sala Parés.

RAFAEL ESTRANY. — «Bruges.» Nota. Sala Parés.

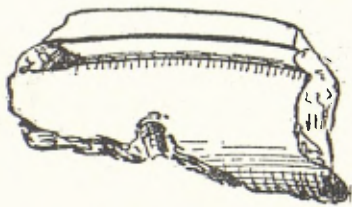
Projecte de restauració del lavabo de Poblet

«Als pocs dies d'haver escrit un article per al número d'abril de la *Revista de Catalunya*, parlant del lavabo de Poblet, circumstàncies favorables ens portaren a l'abandonat cenobi. L'actualitat del tema i l'haver escrit de fresc el dit article despertaren el nostre interès per comprovar sobre el terreny les conclusions que sosteníem respecte les característiques de la ignorada pedra. Les indagacions no sols ens afermaren en l'opinió allí sostinguda, sinó que ens posaren en el camí de proves que permeten una indiscutible reconstrucció del comentat lavabo.

«Els fragments de la pica. — Fou el gelós conserge del monestir, Baldermar Vidal — el nom del qual fóra injust de callar en aquesta ocasió, — que veient el nostre escepticisme sobre les solucions donades i l'interès que mostràvem per aquest assumpte, ens cridà l'atenció sobre unes restes de marbre recollides temps ha de l'interior del lavabo i guardades junt amb moltes altres a la que havia estat Biblioteca.

«L'intel·ligent Vidal, abans d'ésser guardià del Poblet, ho havia estat de Santes Creus, i sabia perfectament que la pica del lavabo d'aquest altre monestir és de marbre. La igualtat de la matèria i el lloc on foren trobats li donaren la sospita que els tals fragments podien haver pertangut a la seva pariona de Poblet, sospita que suara, en donar-se publicitat a la qüestió d'aquesta pica, modestament, retrocedí davant les fotografies, hipòtesis i restauracions dels publicistes.

«Ens mancà temps per a estudiar els bocins. No són molts en nombre, però sí més que suficients per a donar per acabades moltes de les suposicions que s'han emès, i junt amb les eloqüents restes dels puntals que en son lloc es conserven, traçar una restauració de la font.

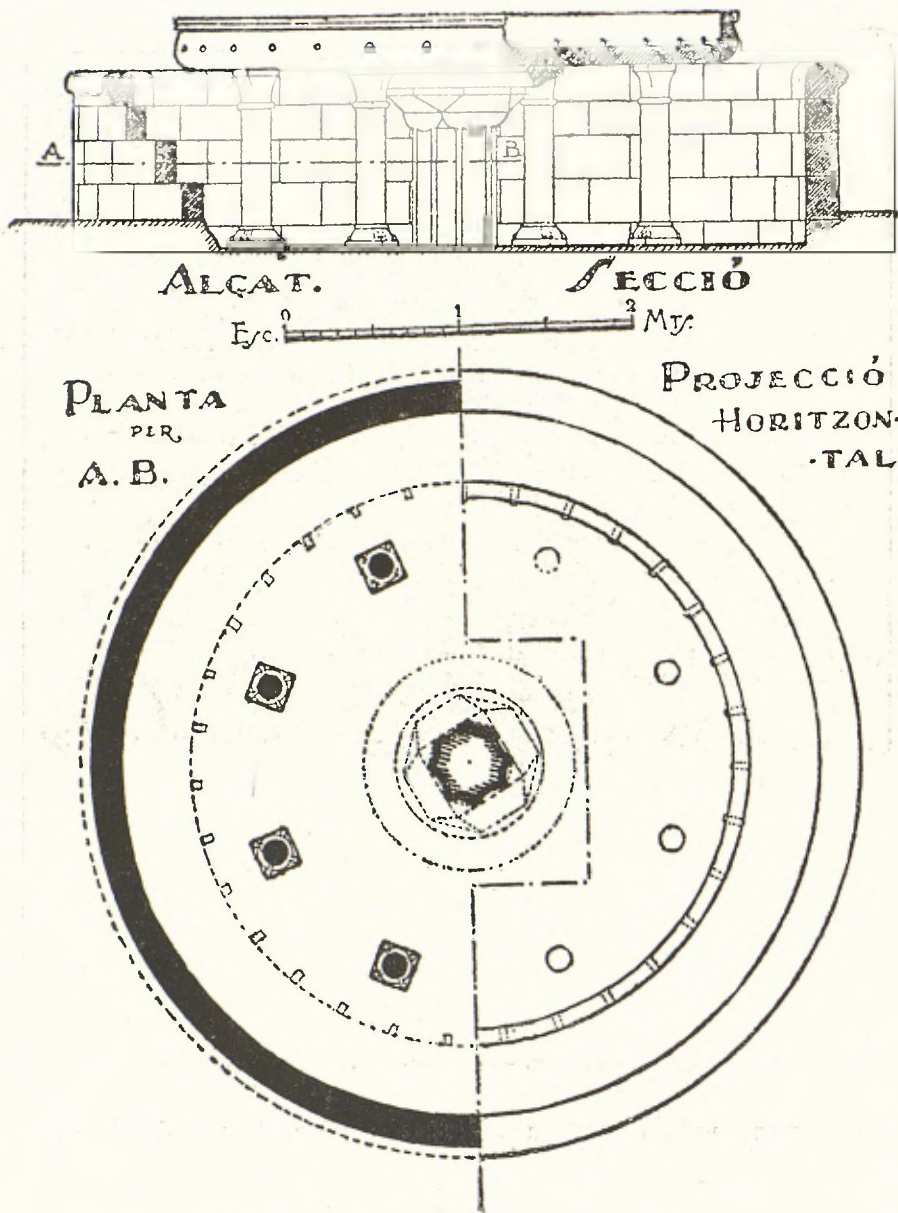

Fragment de la pica.

«Repetim una altra vegada que el pare Finestres — historiador de Poblet que veié la pica a mig segle XVIII — diu que tenia 52 pams de circumferència i 31 dolls per on rajava l'aigua. La curvatura dels fragments suara desempolsats respon exactament a una tal circumferència i en un d'ells, que té restes de dos forats, es pot amidar la separació de 32 centímetres, que és la que correspon als esmentats repartiment i mides.

«En un dels trossos s'hi veu un junt d'unió de les diverses peces que formaven la pica; i prop del dit junt, a la part interior, l'encaix d'una de les grapes metàl·liques que se solen posar per a unir fermament les pedres subjectes a esforços d'extensió. Aquest detall prova, a més, que la pica estava formada de diverses peces, la qual cosa ja era de preveure per la seva gran extensió.

«Els dibuixos que acompanyen aquestes ratlles ajudaran a completar la idea del perfil i dimensions

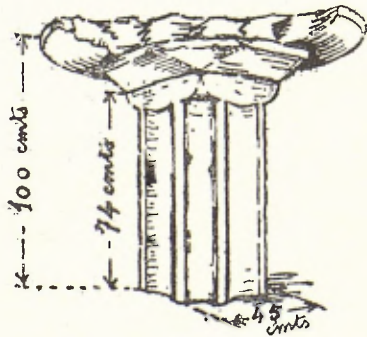
Reconstrucció de la Pica del rentamans de Poblet, per Cèsar Martinell, arquitecte.

dels interessants bocins de marbre, el mateix que la gran simplicitat ornamental de l'obra.

«Altres restes en son lloc primitiu. Les restes que queden encara col·lades en son lloc d'origen acaben de completar bona part del projecte reconstructiu.

«La «paret del safareig» nosaltres recordem haver-la vista fa alguns anys gairebé del tot enderrocada, amb els carreus amuntegats. Ara està en part reconstruïda en sec sobre la primera filada que no s'arribà a arrencar.

«Cal advertir que la manca de carreus sols ha permès superposar tres filades — encara incompletes —, amb una alçària total d'uns 66 centímetres, en comptes de les quatre que havia de tenir, amb una alçària de 86 centímetres, que s'adiu més a la d'un rentamans. Un estudi de les mesures i col·locació dels carreus — el qual no detallem per no allargar aquestes ratlles — provarien la disposició de les quatre filades.

Pilar central sostenint la pica tal com es troba col·lat al seu lloc primitiu.

«La pica, plana i extensa com era, necessitava una superfície d'apuntalament ben repartida. Tenia nou puntals: un pilar gros al centre i vuit columnetes al voltant.

«El «pilar central» es conserva sencer, sols amb petits esborancs. És monolític; de generació quadrada, amb grossos xamfrans que li donen aparença de vuitavat. Els angles estan acusats amb bordons i les cares són lleument còncaves. A la part superior, per mitjà de superfícies cilíndriques molt ben combinades, s'obté un coronament quadrat a manera de capitell.

«Damunt d'aquesta peça n'hi ha una altra, amb l'únic objecte d'exemplar la superfície d'apuntalament, que passa del quadrat al vuitavat amb bonics bisells. Damunt, encara, una altra pedra, amb la mateixa finalitat que l'anterior, que es manté des d'un principi en la forma circular. D'aquesta pedra n'hi falta un bon tros i no està tractada decorativament, puix que quedava del tot amagada per la pica que s'hi recolzava.

«Les «vuit columnetes» del voltant són també indiscutibles. De totes elles hi ha els fonaments fins a flor de terra i algunes la base fins a l'arrencada de la canya.

«Restauració. — Els expressats elements no deixen gaires punts dubtosos en traçar un projecte de restauració com el que acompanya aquestes ratlles. Pensem que pot tenir interès la publicació d'aquestes notes i que tal vegada elles ajudin a conduir la benemèrita campanya a favor de la restauració de la pica per camins més segurs.

«En el nostre dibuix queda sense

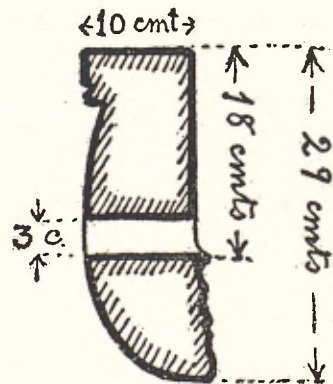
resoldre la part central per on rajava l'aigua que omplia la pica. Com que el nostre intent d'ara és més informatiu que d'especulació arqueològica, preferim deixar-lo incomplet a posar hipòtesis en mig de ço que queda demostrat amb proves irrefutables. Noves recerques entre les restes del monestir, el dia més impensat tal vegada ens podran dir del cert ço que ara hauríem de sostenir amb suposicions. Aquestes fonts en tots els claustres cisterciencs tenien poca importància decorativa, i per tant, l'omissió momentània d'un detall no altera l'essència del conjunt.

«Desgraciadament no sembla que porti pressa l'estudi de la restauració que ens ocupa, amb els seus petits detalls com si s'anés a reconstruir tot seguit. Si aquest cas arribés sense que autèntiques pedres haguessin vingut en auxili dels restauradors, no fóra difícil de trobar al mateix Santes Creus, o en documents d'altres lavabos de l'Orde, una solució adequada.

«L'aclariment de què la pica exposada al Círcol Artístic no és la del lavabo del claustre entenem que no ha d'ésser motiu perquè la dita entitat deposi els seus intents de reintegració a Poblet. La peça és prou interessant per no menysprear-la i buscar a quina de les moltes fonts que tenia el monestir havia pertangut. Seria un nou i atractiu problema a estudiar.

«Mentrestant fóra bo de no oblidar tampoc el lavabo, ja que s'han trobat peces de l'antiga pica que ens diuen com era. Comptat i debatut, la seva restauració no fóra cosa de molt gran cost.

«Per a quan això vingui — que un dia o altre vindrà, si Déu vol — caldria anar pensant també en l'aigua que un temps surtia les abundoses fonts del convent, on ara no n'arriba una gota. Per ben trobat que fos el lloc de la pica del Círcol Artístic, per ben executada i per autèntica que fos la del lavabo, una i altra,

Perfil acotat d'un altre fragment.

sense aigua, foren una cosa morta. La pica, per escampar-la; el safareig, per a recollir-la, però també l'aigua per a rajar-hi. Tot plegat amb son seguit murmurí tornaria al claustre i al monestir una part de la vida que li falta.»

CÈSAR MARTINELL.

L'Exposició d'Heràldica del Foment de les Arts Decoratives

L'Exposició d'Heràldica oberta al Foment de les Arts Decoratives ha constituït una manifestació importantíssima i de veritable transcendència dins els estudis heràldics; de manera que ha promogut la

visita de diverses personalitats estrangeres distingides en el camp d'aquestes investigacions.

El Foment de les Arts Decoratives, acollint la iniciativa del seu Secretari, Victor Oliva, el conegut impressor i especialista en estudis heràldics que ha sigut l'ànima d'aquesta exposició, ha donat una prova més de la seva vitalitat i de la perfecció amb què sap portar a terme les seves diverses i constants empreses.

La quantitat i la qualitat d'objectes d'art reunits a l'Exposició fan alhora d'ella, a part l'interès bàsic, un aplec d'obres d'art antic que feia temps no havíem vist.

Felicitem al Foment de les Arts Decoratives, fent promesa als nostres llegidors d'ocupar-nos d'aquesta exposició en un dels nostres vinents números amb tota l'atenció i l'extensió que ella mereix.

NOTICIARI

Col·lecció fotogràfica de la Catedral de Barcelona

L'Arxiu Mas, de Barcelona, ha publicat, continguda en un elegant estoig una col·lecció de proves fotogràfiques de petit format de la Catedral de Barcelona, precedida d'una notícia impresa sobre la nostra Seu, signada per En Francesc Martorell, de l'Institut d'Estudis Catalans.

La dita col·lecció de proves dona una idea perfecta del monument i és un record d'ell. La presentació és elegantíssima i constitueix un objecte propi per a un present, d'aire ben escaient i aposta per a establir una forma de divulgació i admiració dels nostres monuments artístics.

Felicitem a l'Arxiu Mas, per aquesta iniciativa a la qual desitgem el millor èxit.

MIQUEL VILLÀ. — «El Sena a Neuilly.» Galeries Dalmau.

El monument a Sant Francesc

S'ha procedit a la fosa de l'estàtua de Sant Francesc, obra de l'escultor Viladomat, premiada en el concurs celebrat a l'efecte i que ha de commemorar en la santa mun-

tanya el Centenari del Sant. Dintre poc es començarà a Montserrat les obres de construcció de la peanya, de manera que dins de poc temps, quedarà completa l'obra total del monument que tant bellament escaurà en el paisatge montserratí.

L'obra de fosa així com les de la peanya han sigut confiades a la casa Bechni, de Barcelona, qui en lo que porta fet, dona una mostra del seu treball acuradíssim.

La restauració de les pintures murals de Sant Pere de Terrassa

Des de fa mesos i a costes del famós col·leccionista barceloní i Delegat Regi de Belles Arts En Lluís Plandiura, s'estan efectuant a les esglésies de Terrassa els treballs de restauració de les pintures murals, que amenaçaven perdres, per la manca de mitjans en què d'un temps a aquesta banda es troba la Junta de Museus d'aquella població. Els treballs de restauració de les pintures, dels quals publicarem ben aviat una informació fotogràfica completa, els ha portat a terme l'operador italià Artur Civichini, amb la mateixa admirable destresa amb què va transportar alguns dels frescos romànics del Museu de la Ciutadella.

La resposta de l'arquitecte Rubió

L'arquitecte Joan Rubió ha publicat un fascicle comentant la seva «Visió» de reforma del nomenat barri gòtic de Barcelona, en el qual contesta les objeccions, crítiques, comentaris i opinions públiques que la seva obra va motivar. És un document interessant on el Sr. Rubió, junt a la frondositat entusiasta de les seves idees, replica enginyosa i vivament alguns dels conceptes que s'oposaven a la seva obra.

El Sr. Rubió sosté amb una base de raó, que els campanars catalans són molts d'ells inacabats i proposa algunes solucions de terminació croquisades, dignes de la major atenció. En ell hi han demés idees i punts de vista de molt singular interès. El fascicle ha sigut posat a la venda.

GASETA DE LES ARTS

Apareix quinzenalment

EDITORIAL DAVID, Corts, 460 — EDITORIAL POLIGLOTA, Petritxol, 3

Subscripció: Barcelona..... 2 ptes. al mes
Península i Amèrica 30 » l'any
Altres països..... 36 » »
Número solt: De l'any corrent Ptes. 1'25
» anterior » 2

GUIA DE LES ARTS I DELS ARTISTES

Pintors

BAIXERAS, DIONÍS CASP, 46
BENET, RAFAEL MUNTANER, 1, 2.ª, 1.ª
BIOSCA, JOAQUIM DIPUTACIÓ, 310.
CAPMANY, RAMON ESCUDELLERS, 8, TALLER.
CARLES, D. CASP, 56.
COLOM, JOAN CLARÍS, 99.
ESPINAL, M. A. PROVENÇA, 362.
JUNYENT, OLAGUER Bonavista, 22.
MASVILA, F. Pg. S. JOAN, 133. ESTUDI
MESTRES, FÈLIX DIPUTACIÓ, 289, 1.ª
RAURICH, NICOLAU BARCELONA, 24 (SARRIÀ)

Dibuixants-pintors

CARDUNETS, ALEXANDRE DIPUTACIÓ, 235, 2.ª, 1.ª

Escultors

CLARASÓ, ENRIC GRANADOS, TORRA SANT
FRANCESC (SARRIÀ).
LLIMONA, JOSEP DIAGONAL, 410.
OTERO, JAUME ARAGÓ, 329.
VILADOMAT I MASSANES, JOSEP SARDANYOLA.

Decoració

LENA, S. A. PL. ANTONI LOPEZ, 15, 3.ª, 2.ª

Decoradors

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).
BUSQUETS, JOAN PASSEIG DE GRÀCIA, 36.
LLOQUERAS, JAUME .. RDA. S. PERE, 36, 3.ª, 1.ª
MARCO, SANTIAGO ARAGÓ, 280.
PALAU, JOSEP MALLORCA, 313.
PARCERISAS I C.ª E. GRANADOS, 90
RIGOL, RAMON DIAGONAL, 389.

Projectistes de jardins

LLIMONA I BENET, RAFAEL CASA BALIARDA-HORTA
RIGOL ARTUR PL. TETUÁN, 18, TENDA.

Acadèmies de dibuix i pintura

BAIXAS PL, 1, 1.ª

Libreries d'art

EDITORIAL POLIGLOTA PETRITXOL, 8.

Editors de llibres d'art

EDITORIAL MUNTAÑO-
LA, S. A. PL. CATALUNYA, 9.

Reportatges d'art

SERRA, FRANCESC SALMERON, 156, 2.ª

Efectes de dibuix i pintura

GUARDIOLA, I. VALÈNCIA, 199.
HORTA, MIQUEL AVINYÓ, 7.
TEXIDOR, MODEST RBLA. CATALUNYA, 89.
TEXIDOR, VÍDUA E. ... RONDA SANT PERE, 16.

Antiquaris

COSTACARVAJAL CALL, 28, PRAL.
ESCLASANS, MARIA PIETAT, 10 DAR.ª CATED.
GALERIA MONTLLOR .. FRENERIA, 5. » »
QUER FARRÉS, FR.ª ... PALLA, 27.
VALENCIANO, J. CORRÍBIA, 2.

Catifes (Manufactura)

AYMAT, TOMÀS RIUS I TAULET, 21 (SANT
CUGAT DEL VALLÈS).

Ceràmica d'art

GUARDIOLA, JOSEP MOZART, 6, 1.ª, 2.ª

Construcció i decoració

BASTÚS, QUERALTÓ I C.ª. STA. ELENA, 4 i 6.

Constructors d'obres

OLIVA MALLOL RDA. S. PERE, 48, 2.ª, 2.ª

Ebenistes

ORRI, FREDERIC ARIBAU, 226.
VAYREDA, RAIMOND... BORRELL I DIPUTACIÓ, 111

Escultura religiosa

CAMPS ARNAU, J. M.ª ... MONTSENY, 77 (GRÀCIA).

Fusteries artístiques

CASAS, VÍDUA DE F. ... DIPUTACIÓ, 119-121.

Galeries d'exposicions

AREÑAS CORTS, 670.

Làmpares

BIOSCA I BOTEY RBLA. CATALUNYA, 129.

Metalls d'art

BIOSCA I BOTEY RBLA. CATALUNYA, 129.
CORBERÓ, PERE ARIBAU, 103.

Miralls

TERRÉS CAMALÓ, E. ... EXPOSICIÓ: LAURIA, 9
TERRÉS CAMALÓ, J. M., S. C. Tallers: VALÈNCIA, 483

Mobles moderns

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).

Papers pintats

GUASCH, FILL DE JOSEP. RAURICH, 8.
SÀLVIA, FILLS DE SALV... PORTAL DE L'ÀNGEL, 4

Parquets (fàbriques)

CASAS, VÍDUA DE F. ... DIPUTACIÓ, 119-121.

Pedra artificial

MINGUELL, JOAN PARÍS, 209.

Pintors decoradors

CASALS PEYPOCH, J. ... ROGER DE FLOR, 164.
COROMINAS, MANUEL... ASTÚRIES, 14 (GRÀCIA).

Reproduccions artístiques

BECHINI, GABRIEL..... ROGER DE FLOR, 162.
PRIU, TOMÀS CONSELL DE CENT, 368.
RENART, J. DIPUTACIÓ, 271.

Tapisseries

BLANCO BAÑERES, H... CALL, 21.

Tapissers

BUSQUETS, JOAN PASSEIG DE GRÀCIA, 36.
GILABERT, JOSEP PASSEIG DE GRÀCIA, 114
LLOSA, PERFECTE..... BALMES, 128, TENDA.

Tapissos (Manufactura)

AYMAT, TOMÀS RIUS I TAULET, 21 (SANT
CUGAT DEL VALLÈS).

Vidres d'art

GRANELL I C.ª ENRIC GRANADOS, 46.
TERRÉS CAMALÓ, E. ... EXPOSICIÓ: LAURIA, 9
TERRÉS CAMALÓ, J. M., S. C. Tallers: VALÈNCIA, 483

R. SIVNER

JOIER

TEL. 813 - S.P. GRANVIA, 660

BARCELONA

CASA FUNDADA L'ANY 1835

QUADERNS DE DIVULGACIÓ ARTÍSTICA DE LA GASETA DE LES ARTS

Director: JOAQUIM FOLCH I TORRES

EL TRESOR ARTÍSTIC DE CATALUNYA

HA SORTIT EL PRIMER QUADERN DEDICAT A

EL RETAULE DELS REVENEDORS

HA SORTIT EL SEGON QUADERN

ELS ANTICS VIDRES CATALANS ESMALTATS

Formaran aquests quaderns, en sèries, un veritable catàleg artístic monumental de Catalunya

Subscripcions a la col·lecció "GASETA DE LES ARTS"

EDITORIAL POLIGLOTA. -- PETRITXOL, S

BRONZES D'ART
FERRETERIA I METALLS PER A OBRES
LÀMPARES
INSTAL·LACIONS AIGUA I GAS

BIOSCA & BOTEY, S. L.

VENDES:

Rambla Catalunya, 129
Telèfon 1228 G.

TALLERS:

Roger de Flor, 189
Telèfon 1005 G.

**LA PINACOTECA
GASPÀ ESMATJES**

MARCS I GRAVATS
EXPOSICIONS PERMANENTS

Corts, 644 (entre P. Gràcia i Clara). Telèfon 5045 A.
BARCELONA

Fusteria

Enric Tarragó

TALLER DE CONSTRUCCIONS:

Consell de Cent, 283. Telèf. 3504 A.

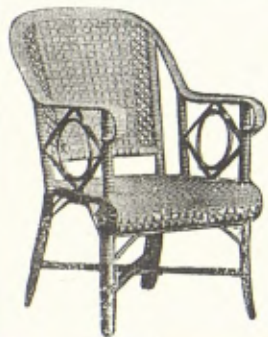
FÀBRICA D'ELABORAR FUSTA:

Roger de Flor, 132. Telèf. 327 S. P.

**ANTIGUITATS
D'ART**

Call 28 PRAL.
(CARRER FERNANDO)
(PLAÇA ST. JAUME)

BARCELONA

**MOBLES ARTÍSTICS
DE ROTEN (JONC)**

FÀBRICA:

Passeig de Gràcia, 115

BARCELONA

LA CIUTAT I LA CASA

REVISTA D'ARQUITECTURA,
ARQUEOLOGIA I BELLS OFICIS

Corts Catalanes, 754, 1.ª 1.ª

BARCELONA

JOAN BUSQUETS

Casa fundada l'any 1840

**MOBLES ARTÍSTICS DECORACIÓ
OBJECTES PER A PRESENT**

Exposició, Despatx i Tallers:

Passeig de Gràcia, 36 = Tel. 5314 A. = Barcelona

SILLÓ DE REPÓS

Patent n.º 93559

POT GRADUAR-SE A QUATRE POSICIONS
DIFERENTS AVENTATJA EN CONFORT
I EN ECONOMIA AL SILLÓ ADJUSTABLE DE
FABRICACIÓ ANGLESÀ

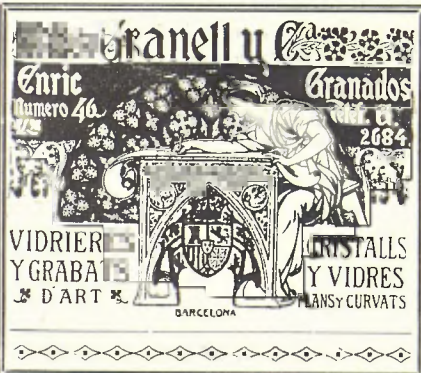
Model A.
Tapissat amb molles

Model B.
Amb coixins de miraguano

A. Badrinas

Neptú, 2 (G.)

BARCELONA

G. Homar

Mobles
Làmpares
Decoració
Antiguitats

Canuda, 4 BARCELONA

Reproduccions artístiques
en marbre, pedra, etc.

Fundició de bronzes a la cera perduda

Gabriel Bechini

TELÈFON S. P. 120

Roger de Flor, 162, i Consell de Cent, 430
Barcelona

Ha sortit

La Nobel·la d'en "FLAMA"

La Rulota

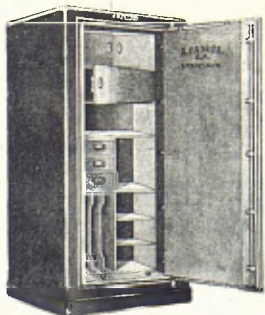
LLIBRERIA CATALONIA
Plaça Catalunya, núm. 17

**Compreu el llibre
Per la bellesa de la Llar humil**

Recull d'orientacions

Edició del Foment de les
Arts Decoratives il·lus-
trada amb 50 làmines en
negre i colors i un suple-
ment contenint l'alçada
— i plantes d'un edifici —

Preu: 18 ptes.

A. PADRÓS, S. A.

Premiada a l'Exposició d'Arts Decoratives de París de 1925

ARQUES INVULNERABLES PER A CAUDALS

AMB PANY DE SEGRET SENSE CLAU

PREMSES PER A COPIAR CARTES

PANYS DE SEGURETAT PER A PORTES DE PIS

BÀSCULES DE ROMANA SENSE PESOS

CAMBRES CUIRASSADES AMB COM-

PARTIMENTS (PER A BANCOS I BANQUERS)

A PROVA DE FOC, EXPLOSIUS I LLADRES

Fem tramesa de pressupostos si s'ens demanen

TALLERS: VALENCIA, 501-503 • CASTILLEJOS, 247-249

DESPATX: RONDA SANT PERE, 21 • BARCELONA

**Art • Marcs
Presents**

Sala Parés

Petrítxol, 5 Telèf. 3523 A.